

Ekonomisk bedömning av insatser för att förebygga arbetsolyckor på företagsnivå

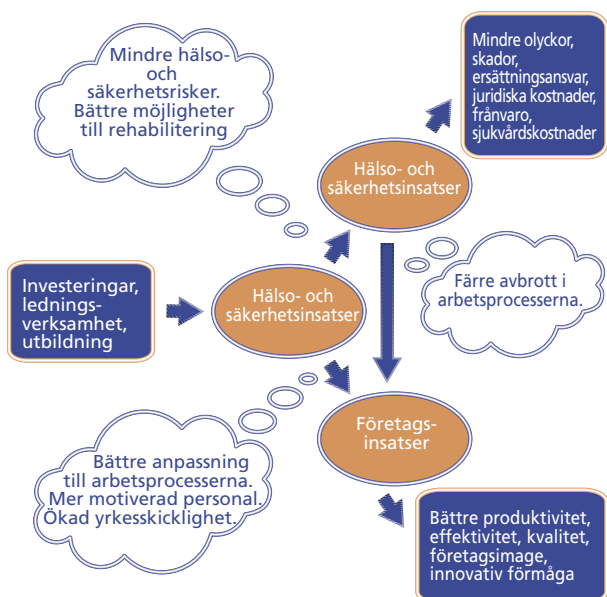
Inledning

En förbättrad arbetsmiljö kan ge ekonomiska fördelar för företagen. Olyckor och yrkessjukdomar kan vålla företagen tunga kostnader. Särskilt för småföretag kan arbetsolyckor få en betydande inverkan på finanserna. Information och insikter om de framtida effekterna av beslut, helst i ekonomiska termer, kan vara ett stöd för arbetsgivar- och beslutsfattarnas beslut. Det egentliga värdet av ekonomiska bedömningar är att de kan påverka beslutsfattarnas och de politiskt ansvarigas uppfattningar. För att en ekonomisk bedömning skall få maximal verkan i det här avseendet bör alla berörda parter vara delaktiga i den. Ett bra sätt är att göra finansiella eller ekonomiska skattningar och redovisa en realistisk översikt över både totalkostnaderna för olyckor och nyttan med olycksförebyggande insatser.

Förebyggande av olyckor ger fler fördelar än bara att skadestånden minskar

Förebyggande av arbetsolyckor, yrkesskador och yrkessjukdomar minskar inte bara kostnaderna utan bidrar också till att förbättra företagets resultat. Arbetsmiljön kan påverka ett företags resultat på många sätt, bland annat följande:

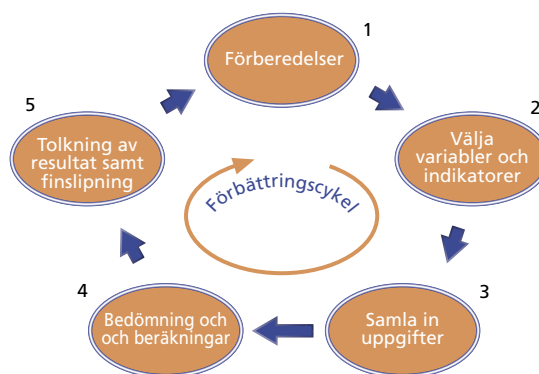
- Friska arbetstagare är mer produktiva och kan producera med högre kvalitet.
- Mindre arbetsrelaterade olyckor och sjukdomar resulterar i mindre sjukfrånvaro. Detta leder i sin tur till lägre kostnader och färre avbrott i produktionsprocesserna.
- Om utrustningen och arbetsmiljön är perfekt anpassade till arbetsprocessens behov och underhålls väl, blir resultatet högre produktivitet, bättre kvalitet och mindre hälso- och säkerhetsrisker.
- Om skadorna och sjukdomarna minskar blir beloppen och riskerna för skadestånd lägre.

En metod i fem steg

Att göra en skattning av olyckskostnaderna för ett företag eller en kostnad–nytta–analys av förebyggande insatser är normalt inte alltför komplicerat. Däremot är det viktigt att bedömningen är noggrann och att den är ändamålsenlig. För att effekten skall bli maximal bör den ekonomiska bedömningen göras gemensamt av arbetstagare (eller arbetstagarföreträdare), arbetsmiljöspecialister, ekonomer och beslutsfattare. Skattningen kan göras i de fem steg som beskrivs i det följande. Tabell 1 visar en översikt över variabler som har samband med arbetsolyckor på företagsnivå.

Tänk på att resultatet av en ekonomisk analys i hög grad påverkas av de bakomliggande antagandena och av bedömningens omfattning. Kostnadsfaktorerna och beräkningsprinciperna bör anpassas till nationell praxis i det enskilda landet.

Steg 1: Förberedelser

Fastställ

- vad som är syftet med den ekonomiska bedömningen,
- vad som är projektets mål,
- vilka som berörs, vilka deras intressen är och vilka möjligheter de har att påverka,
- vilka typer av resultat som behövs, och
- hur mycket tid som bör läggas på att göra den ekonomiska bedömningen.

Välj en lämplig teknik.

Planera bedömningen och se till att berörda parter blir delaktiga.

Steg 2: Val av variabler och indikatorer

Välj variabler

- som avspeglar syftet med bedömningen,
- för vilka det sannolikt kommer att gå att få fram uppgifter (med rimlig ansträngning och godtagbar noggrannhet),
- som alla berörda parter accepterar.

Steg 3: Samla in uppgifter för de valda variablerna

Samla in uppgifterna på följande sätt:

- Använd lättillgängliga uppgifter från företagets register och redovisningssystem.

- Utnyttja skattningar från epidemiologiska studier, externa uppgiftskällor och extrapoleringar från företagets uppgifter.
- Generera vid behov nya uppgifter.

Fastställ för vilken del av uppgifterna (t.ex. sjukfrånvaro) som sambandet med olyckor och insatser skall undersökas.

Kvantifiera effekterna (av skador, sjukdomar och/eller insatser) med hjälp av skattnings- eller analystekniker som exempelvis följande:

- Information från liknande fall.
- Scenarioberäkningar.
- Effektanalys (extrapolering från målen för en insats).

Steg 4: Utför beräkningar

Sätt penningvärden på de kvantifierade indikatorerna och variablerna.

Skapa en presentation av resultaten som är lätt att förstå, exempelvis följande:

- Tabeller (kostnadsberäkningar avseende skador, kostnad-nytta-analys).
- Kurvor eller tidsserier (övervakningstillämpningar).
- Jämförelser med andra företag ("benchmarking").

Steg 5: Tolkning och finslipning

Redovisa vilka förbehåll som gäller för de presenterade resultaten:

- Ta upp antaganden, mål och begränsningar för skattningarna, kvaliteten på uppgifterna och liknande.
- Uppskatta antagandenas inverkan på beräkningsresultaten med hjälp av känslighetsanalys.

Besluta om framtida åtgärder.

Två slag av bedömningar

I praktiken är det oftast två slag av bedömningar som förekommer:

- Bedömning av kostnaderna för en enskild olycka eller för samtliga olyckor under en viss period. Oftast rör det sig om en bedömning i efterhand.
- Bedömning av de ekonomiska effekterna av förebyggande insatser eller olycksförebyggande arbete (kostnad-nytta-analys). I allmänhet gör man bedömningar av det här slaget för att avgöra om en planerad investering är ekonomiskt försvarbar eller för att kunna välja mellan olika alternativ.

Tabell 1. Översikt över variabler som har direkt samband med kostnaderna för skador och sjukdomar på företagsnivå

Variabel	Beskrivning	Hur det monetära värdet fastställs
Effekter av händelser som inte direkt kan uttryckas monetärt		
Dödsfall	Antal dödsfall	Totala kostnader för efterföljande aktiviteter, böter och betalningar
Frånvaro eller sjukfrånvaro	Förlorad arbetstid på grund av frånvaro	Totala kostnader för aktiviteter för att mildra effekten av förlorad arbetstid, bland annat ersättning av personal och förlorad produktion. Den indirekta effekten är att sjukfrånvaro minskar flexibiliteten eller möjligheterna att hantera oväntade situationer.
Personalomsättning på grund av dålig arbetsmiljö, eller förtidspensionering och arbetsoförmåga	Procentandel eller antal personer som (oönskat) lämnar företaget under en tidsperiod	Totala kostnader för aktiviteter till följd av oönskad personalomsättning, däribland kostnader för att skaffa ersättare, ytterligare utbildning, produktivitetsförluster, annonsering, rekryteringsförfaranden
Förtidspensionering och arbetsoförmåga	Procentandel eller antal personer under en tidsperiod	Totala kostnader för aktiviteter till följd av arbetsoförmåga eller förtidspensionering, böter, utbetalningar till personen ifråga
Effekter av händelser, skador och sjukdomar som med lätthet kan uttryckas monetärt		
Icke-medicinsk rehabilitering	Pengar som arbetsgivaren använt för att underlätta att arbetet återupptas (rådgivning, utbildning, arbetsplatsanpassningar)	Fakturor
Förvaltning av sjukfrånvaro, skador, etc.	Administrativt arbete som företaget måste utföra i samband med sjukfrånvaro	Totala löneutgifter för använd tid
Skadad utrustning	Skador på eller reparationskostnader för maskiner, lokaler, material eller produkter i samband med yrkesskador	Ersättningskostnader
Andra, icke hälsorelaterade kostnader (t.ex. utredningar, handläggningstid, externa kostnader)	Tid och pengar som använts för utredningar av skador, arbetsplatsbedömningar (till följd av förekomst av olyckor eller sjukdomar)	Totala löneutgifter för använd tid
Effekter på de variabla delarna av försäkringspremier, högriskpremier	Ändringar av premier på grund av förekomsten av skador och arbetssjukdomar	Fakturor
Ersättningsansvar, juridiska kostnader, böter		Fakturor, skaderegleringskostnader, böter
Extra löner, betalning av riskpremie (om företaget har den möjligheten)	Extra utgifter för högre löner för farligt eller obekvämt arbete	Extra löner
Förlorad produktionstid, tjänster som inte genomförts	Förlorad produktionstid till följd av en händelse som resulterar i en skada (t.ex. därför att det tar tid att ersätta maskiner, eller produktionen måste avbrytas för utredning)	Totalt produktionsvärde
Alternativkostnader	Förlorade eller erhållna beställningar, konkurrens på särskilda marknader	Uppskattat produktionsvärde, motsvarande förlorad inkomst för företaget
Brist på investeringsavkastning	Ej förverkligad vinst på grund av kostnader vid olyckor, dvs. medel använda för olyckor och ej investerade i en vinstgivande verksamhet (såsom produktion, aktiemarknad eller sparande) som ger ränta	Räntor på det använda beloppet, som investerats under x år med en räntesats på y %

Sammanställning av kostnaderna för arbetsolyckor

Tabell 2 ger vägledning för den som skall uppskatta ett företags arbetsmiljöutgifter. Där finns en översikt över de vanligaste kostnadsfaktorerna. Tänk på att dessa kostnadsfaktorer är ganska allmänt hållna. I det enskilda fallet kan några av faktorerna vara irrelevanta,

och nya faktorer kan behöva läggas till. För en årssammanställning bör man samla in uppgifter om alla kostnader som har samband med arbetsolyckor under det berörda året. Tabell 2 kan också användas för att sammanställa kostnaderna för en enskild olycka, men då specificeras bara de kostnader som har samband med just den olyckan.

Tabell 2. Årliga kostnader relaterade till säkerhet och hälsa i arbetet (Klicka här för att ladda ner Excel räkneark)

I. Hantering av arbetarskyddsfrågor	Använda dagar	Genomsnittlig kostnad per dag	Belopp
Extra arbetstid (möten, samordning)			
— direkt personal			
— ledning, specialister			
Externa tjänster avseende arbetarskydd			
Skyddsutrustning			
Ersättningsprodukter			
Aktiviteter inom företaget (marknadsföring)			(+)
TOTALT (kostnader för hantering av arbetarskyddsfrågor)			
Bidrag och ersättningar			(-/-)
NETTO (kostnader för hantering av arbetarskyddsfrågor)			
II. Kostnader relaterade till arbetarskydd	Använda dagar	Genomsnittlig kostnad per dag	Belopp
Arbetsrelaterad frånvaro (arbetsdagar)			
Överdriven personalomsättning på grund av dåliga arbetsförhållanden			
Administrativa omkostnader			
Juridiska kostnader, böter, skadestånd			
Skadad utrustning och skadat material			
Utredningar			
Effekt på försäkringspremier			(+)
TOTALT (kostnader relaterade till arbetarskydd)			
Ersättningar genom försäkringar			
NETTO (kostnader relaterade till arbetarskydd)			(-/-)
III. Konsekvenser för företagets resultat till följd av olyckor	Använda dagar	Genomsnittlig kostnad per dag	Belopp
Produktionseffekter med anledning av arbetarskydd			
— produktionsförlust (minskad produktion)			
— beställningar som gått förlorade			
Kvalitetseffekter direkt relaterade till arbetarskydd			
— omarbetning, reparationer, kassering			
— garantier			
Driftseffekter			
— mer arbete (t.ex. på grund av säkerhetsförfaranden)			
Immateriella effekter (företagsimage)			
— attraktivitet för potentiella kunder			
— ställning på arbetsmarknaden, attraktivitet för ny personal			
— innovativ förmåga hos företaget			
TOTALT (effekter på företagets prestationer)			

Kostnad–nytta-analys

Det verktyg som används för att göra en kostnad–nytta-analys består av tre delar (tabell 3):

Del 1: En översikt över de kostnader som har samband med den investering som insatsen medför. För varje kostnadsfaktor kan man kontrollera relevansen i den aktuella situationen. Om faktorn är relevant kan man uppskatta kostnaden. Tabell 1 kan ge vissa tips om hur man kan beräkna eller uppskatta kostnader.

Del 2: En översikt över den potentiella nyttan – en sammanställning av nyttan eller besparingarna på årsbasis. Bara den nytta som har direkt samband med den berörda investeringen behöver tas med här.

I denna årssammanställning beaktas även årligen återkommande extrakostnader (t.ex. för underhåll).

Del 3: En kassaflödestabell – en sammanställning av utgifter och inkomster under ett antal år.

Man brukar normalt ha minustecken före alla utgifter och plustecken före alla kostnadsbesparingar och merinkomster. Alla investeringar antas ha skett vid utgången av år 0.

Kalkylprogram (som Microsoft Excel och Lotus 123) ger stora möjligheter att mycket snabbt göra beräkningar avseende alla slags finansiella indikatorer. Eftersom det krävs omfattande beräkningar när man hanterar diskonterade indikatorer, är kalkylprogram synnerligen användbara för den här arbetsuppgiften.

Tabell 3 – del 1: Sammanställning av investeringar eller initiala utgifter (Klicka här för att ladda ner Excel-räkneark)

Kategori	Utgiftsposter	"Relevans ja/nej"	"Uppskattad kostnad euro"	Beskrivning, anmärkning
Planering	Kostnader för konsultation Teknik Interna aktiviteter			
Investeringar	Byggnader, bostäder, fundament Mark Maskiner Provutrustning Transportutrustning Faciliteter, arbetsmiljö Arbetsplatser			
Flyttning	Utrustning Transport			
Personal	Kostnader i samband med avskedanden Rekrytering Utbildning			
Preliminära kostnader	Kvalitetsförlust Extra löner (overtid) Material Tilläggsarbeten Organisatoriska aktiviteter Produktionsförluster, driftsstopp			
Inkomst	Försäljning av överflödigt produktionsutrustning			
Totalt				

Tabell 3 – del 2: Sammanställning av kostnader, kostnadsbesparingar och merintäkter på årsbasis

Kategori	Utgiftsposter	"Relevans ja/nej"	"Uppskattad kostnad euro"	Beskrivning, anmärkning
Produktivitet	Antal produkter Minskade driftsstopp Mindre förluster i balansräkningen Mindre lagerhållning Övrigt (skall specificeras)			
Personal-kostnader	Tjänster med avseende på arbetarskydd Besparingar på grund av minskad personalstyrka Tillfällig ersättningspersonal Kostnader för personalomsättning och rekrytering Minskade omkostnader Minskade kostnader relaterade till sjukfrånvaro Effekter på premier Övrigt (skall specificeras)			
Underhåll	Kostnadsförändringar			
Egendom, faciliteter och material-förbrukning	Kostnadsförändringar för användning av egendom Uppvärmning, ventilation Belysning Förändringar i materialförbrukning Energi, tryckluft Kostnader för avfallshantering			
Kvalitet	Ändringar i mängden omarbetningar Produktionsförluster Prisförändringar på grund av kvalitetsproblem			
Totalt				

Tabell 3 – del 3: Kassaflödestabell

	0	1	år 2	3	4
Planering					
Investeringar					
Flyttning					
Personal					
Preliminära kostnader					
Tillfälliga inkomster					
Produktivitet					
Personal					
Underhåll					
Användning av egendom, faciliteter och material					
Kvalitetskostnader					
Totalt					
Accumulerat kassaflöde					

Ytterligare information från Europeiska arbetsmiljöbyrån

Den fullständiga rapporten om inventering av arbetsolyckornas samhällsekonomiska kostnader ("Inventory of socioeconomic costs of work accidents") finns på engelska och kan laddas ned gratis från arbetsmiljöbyråns webbplats på adressen <http://agency.osha.eu.int/publications/reports/>.

Mer information finns i arbetsmiljöbyråns faktablad "Inventering av arbetsolyckornas samhällsekonomiska kostnader". Detta faktablad finns på alla EU-språken på adressen <http://agency.osha.eu.int/publications/factsheets/>.

Tidskriften *Health and safety at work – A question of costs and benefits?* (Issue 1) innehåller ett antal artiklar i ämnet som skrivits av

specialister. Tidskriften finns (på bl.a. engelska) på adressen <http://agency.osha.eu.int/publications/magazine/>.

Rapporten "Arbetarskyddets ekonomiska effekter i Europeiska unionens medlemsstater" ger en överblick över hur ekonomiska faktorer spelar in i utformningen av arbetsmiljöpolitiken i medlemsstaterna. Rapporten finns (på bl.a. svenska) på adressen <http://agency.osha.eu.int/publications/reports/>.

Länkar till mer information om förebyggande av olyckor finns på arbetsmiljöbyråns webbplats på adressen http://europe.osha.eu.int/good_practice/risks/accident_prevention/.

Det här faktabladet finns på alla EU-språken på adressen <http://agency.osha.eu.int/publications/factsheets/>.